

STANDARDE din 1 august 2021

pentru activitatea de expertiză psihologică

EMITENT: COLEGIUL PSIHOLOGILOR DIN ROMÂNIA

Publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 838 din 2 septembrie 2021

NOTĂ

Aprobate prin HOTĂRÂREA nr. 36 din 1 august 2021, publicată în Monitorul Oficial, Partea I. nr. 838 din 2 septembrie 2021.

Articolul 1

Domeniu de aplicare

(1) Standardele pentru activitatea de expertiză psihologică sintetizează principalele criterii, obligații profesionale și reguli care trebuie respectate de psihologul aflat în rolul de expert care efectuează evaluări și expertize judiciare și extrajudiciare.

(2) Prezentele standarde pentru activitatea de expertiză psihologică reprezintă baza pentru punerea în aplicare a dispozițiilor art. 75 din Regulamentul de organizare și funcționare internă al Colegiului Psihologilor din România, aprobat prin Hotărârea Convenției naționale a Colegiului Psihologilor din România nr. 4/2018.

(3) Documentul cuprinde standardele minimale general obligatorii pentru desfășurarea activității de expertiză psihologică/evaluare judiciară și extrajudiciară.

Articolul 2

Standarde pentru asumarea calității de expert

(1) În activitatea de expertiză psihologică/evaluare judiciară, psihologul poate fi desemnat ca expert de organele judiciare sau poate participa ca expert parte/consilier, prin încuviințarea acestora, la solicitarea părților sau a reprezentanților lor legali.

(2) În activitatea de expertiză/evaluare extrajudiciară, psihologul efectuează serviciul de expertiză/evaluare la solicitarea unui beneficiar (persoană fizică sau juridică).

(3) Asumarea rolului profesional de expert psiholog în relație cu solicitanții (organe judiciare, avocați etc.) și efectuarea activității de expertiză psihologică, conform art. 75 din Regulamentul de organizare și funcționare internă al Colegiului Psihologilor din România, aprobat prin Hotărârea Convenției naționale a Colegiului Psihologilor din România nr. 4/2018, implică respectarea următoarelor condiții: **1. condiții privind atestarea și specializarea:**

- a) exercită profesia prin una din formele legale prevăzute de Legea nr. 213/2004 privind exercitarea profesiei de psiholog cu drept de liberă practică, înființarea, organizarea și funcționarea Colegiului Psihologilor din România, cu modificările ulterioare;
- b) deține un atestat de liberă practică în specialitatea în care desfășoară activitatea de evaluare sau expertiză, treapta de psiholog specialist sau principal;

2. Condiții privind competența profesională - cunoștințe, abilități, experiență:

- a) cunoaște legislația profesiei de psiholog, legislația care reglementează activitatea de expertiză judiciară și extrajudiciară, legislația specifică domeniului de activitate și orice alte acte normative incidente în cazurile în care își asumă rolul de psiholog expert;
- b) deține nivelul adecvat de cunoștințe, abilități și experiență pentru tipul, nivelul și problematica evaluării/expertizei pe care trebuie să o efectueze;
- c) este familiarizat cu literatura de specialitate și cercetările actuale referitoare la problemele asupra cărora urmează să formuleze opinii de specialitate;
- d) respectă codul deontologic al profesiei de psiholog cu drept de liberă practică și cunoaște recomandările etice privind activitatea de expertiză psihologică în contextele specifice procedurilor judiciare ale unor asociații profesionale relevante pentru domeniul expertizei psihologice (Asociația Psihologilor Americani, Federația Europeană a Asociațiilor de Psihologi, Societatea Britanică de Psihologie, Asociația Psihologilor din România etc.);
- e) are atât cunoștințele generale de psihodiagnostic și psihometrie și abilitățile care servesc ca bază pentru cele mai multe utilizări tipice ale instrumentelor de evaluare, cât și calificările specializate pentru utilizarea competentă și responsabilă a instrumentelor de evaluare în contextele particulare și pentru scopurile specifice evaluărilor și expertizelor judiciare și extrajudiciare;
- f) își recunoaște limitele de competență și se asigură că deține pregătirea științifică și experiența practică pentru a aborda problemele supuse expertizei, utilizând competent metodologia relevantă. În caz contrar, psihologul expert va anunța solicitantul (instanță de judecată, poliție, parchet, avocat etc.), în scris, în termen de 5 zile de la primirea adresei acestuia, că nu deține pregătirea științifică și experiența practică pentru problema supusă expertizei;

3. Condiții privind independența, integritatea și obiectivitatea profesională:

- a) nu se află în situațiile de incompatibilitate, conflict de interese, roluri multiple, astfel cum sunt acestea prevăzute de legislația incidentă domeniului evaluării/expertizei, de Legea nr.

213/2004 privind exercitarea profesiei de psiholog cu drept de liberă practică, înființarea, organizarea și funcționarea Colegiului Psihologilor din România, cu modificările ulterioare, și de codul deontologic al profesiei de psiholog cu drept de liberă practică;

- b) nu s-a aflat într-un rol terapeutic în raport cu persoana sau persoanele care urmează a fi evaluate, nu a formulat anterior desemnării sale opinii profesionale referitoare la persoanele implicate, nu s-a aflat în alte raporturi profesionale sau administrative cu persoana sau persoanele supuse evaluării sau expertizei psihologice și nici în una dintre situațiile de abținere prevăzute pentru judecători în Codul de procedură penală și Codul de procedură civilă, care se aplică și experților;
- c) nu se găsește în alte situații care ar putea afecta imparțialitatea, obiectivitatea și validitatea demersului. În cazul în care psihologul expert se află în situație de incompatibilitate, conflict de interese sau roluri multiple sau există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea, obiectivitatea și validitatea demersului ar putea fi afectate, acesta va formula o cerere de abținere către solicitant (instanță de judecată, poliție, parchet) și va aștepta răspunsul acestuia. În situația în care solicitantul este un cabinet de avocatură sau o persoană fizică, se va transmite refuzul de a efectua lucrarea în scris sau verbal, după caz;
- d) nu a fost sancționat în ultimii 3 ani pentru săvârșirea unei abateri disciplinare în specialitatea în care desfășoară activitatea de expertiză.

Articolul 3

Standarde pentru efectuarea evaluării sau expertizei(1) Efectuarea evaluării sau expertizei dispuse de instanță sau solicitate de persoane fizice sau juridice implică respectarea următoarelor standarde:

1. Respect pentru drepturile și demnitatea persoanelor:

- a) oferă participanților, corect și complet, informațiile referitoare la scopul și obiectivele evaluării, proces, etape, durată, program, costuri, metode, instrumente, tehnici și abordări utilizate;
- b) clarifică modul în care vor fi comunicate rezultatele și limitele confidențialității;
- c) dacă procedura nu este obligatorie prin dispoziția organelor judiciare, obține consimțământul, acordul sau asentimentul persoanelor implicate, al reprezentantului sau reprezentanților legali, după caz, în acord cu prevederile codului deontologic al profesiei de psiholog cu drept de liberă practică;
- d) înainte de a administra probe psihologice, verifică starea de sănătate a persoanelor ce urmează a fi evaluate pentru a se asigura că acestea nu se află în una dintre situațiile care ar putea duce la distorsionarea rezultatelor (tratamente medicamentoase, consum de substanțe psihoactive, odihnă insuficientă, boală etc.), nu întâmpină obstacole care le-ar putea împiedica să audă, să vadă (de exemplu, lipsa ochelarilor de vedere) sau să înțeleagă (de exemplu, necunoașterea sau insuficienta cunoaștere a limbii) și nu există alți factori care pot afecta validitatea evaluării (zgomot, lipsa intimității, întreruperi etc.);

2. Integritate și obiectivitate:

- a) își prezintă onest calificările și experiența în domeniul în care urmează să desfășoare demersul evaluării/expertizei;
- b) clarifică rolul profesional în relația cu fiecare dintre părțile implicate;
- c) comunică instanței, părților, avocaților sau clienților orice situație care ar putea afecta independența, imparțialitatea sau capacitatea sa de a efectua evaluarea sau expertiza;
- d) atunci când realizează expertize pentru un client persoană fizică sau juridică, psihologul precizează faptul că onorariul este pentru serviciul psihologic de evaluare oferit, neputând condiționa și neputând fi condiționat de rezultatele evaluării, concluziile și opiniile de specialitate;

3. Responsabilitate profesională:

3.1. Obiective și proceduri:

- a) obține, dacă este cazul, clarificările necesare asupra obiectivelor evaluării/expertizei din partea organelor judiciare sau a beneficiarului;
- b) respectă structura, etapele, procedurile, metodologia și termenele de realizare a evaluării/expertizei;

3.2. Obținerea datelor și informațiilor relevante:

- a) identifică, obține și utilizează corect datele și informațiile relevante pentru atingerea obiectivelor, folosind mai multe surse. Este obligatorie studierea documentelor din dosar relevante pentru obiectivele expertizei;
- b) solicită organelor judiciare, avocaților, părților implicate sau clienților, în funcție de responsabilitățile ce le revin fiecăruia, punerea la dispoziție a înscrisurilor, documentelor, probelor audiovideo sau altor informații suplimentare necesare pentru realizarea expertizei/evaluării solicitate;

3.3. Metodologie, instrumente, tehnici, abordări:

- a) deține o paletă adecvată de instrumente, metode, tehnici și abordări cantitative și calitative pentru fundamentarea științifică a opiniilor de specialitate sau realizarea intervențiilor cerute prin obiectivele formulate;
- b) utilizează o metodologie fundamentată științific pentru a răspunde la obiectivele expertizei/evaluării, combinând adecvat metodele calitative (observație clinică, anamneză, interviu, teste proiective, analiza documentelor, a rapoartelor întocmite de alți profesioniști, a înregistrărilor audio/video etc.) cu probe și teste cantitative relevante;

- c) selectează și utilizează metode, instrumente sau abordări adecvate pentru obiectivele expertizei/evaluării și pentru particularitățile persoanei/persoanelor evaluate, considerate relevante conform literaturii de specialitate și datelor rezultate din cercetările actuale;
- d) utilizează instrumente, probe, teste psihometrice avizate de Colegiul Psihologilor din România, cu caracteristici psihometrice cunoscute pentru populația din care face parte persoana evaluată. Atunci când nu există instrumente care să îndeplinească aceste condiții, psihologii utilizează metode, tehnici, abordări, instrumente care au o fundamentare științifică recunoscută de comunitatea profesională internațională și precizează limitele rezultatelor și interpretărilor derivate din absența acestor informații;
- e) deține licențele de utilizare, a parcurs pregătirea necesară pentru aplicarea testelor și interpretarea corectă a rezultatelor, are abilitățile și experiența necesare utilizării acestor instrumente sau abordări pentru categoria de persoane din care fac parte participanții;
- f) este familiarizat cu cercetările privitoare la validitatea, fidelitatea, sensibilitatea, specificitatea și alte caracteristici relevante ale probelor utilizate;
- g) pe parcursul evaluării, depune toate eforturile pentru a evita concluziile eronate bazate pe prejudecăți sau așteptări dictate de propriile valori, convingeri, atitudini și biasuri, care pot interfera cu informațiile acurate obținute în procesul de evaluare, selectând cu atenție informațiile care răspund obiectivelor solicitate și eliminând informațiile nerelevante;
- h) pregătește demersurile specifice (se documentează, selectează instrumentele adecvate etc.) fiecărei etape întreprinse în procesul de expertizare psihologică și păstrează datele, înregistrările, înscrisurile în acord cu legislația în vigoare. Desfășurarea expertizei va fi înregistrată audio și/sau audiovideo, cu respectarea reglementărilor legale și a prevederilor codului deontologic.

Articolul 4

Standarde pentru redactarea raportului de expertiză

(1) Ca structură generală, raportul de expertiză se deosebește de alte rapoarte de evaluare. În comparație cu rapoartele de psihologie clinică, raportul de expertiză psihologică se deosebește, conform literaturii de specialitate și recomandărilor Asociației Psihologilor Americani, Federației Europene a Asociațiilor de Psihologi, Societății Britanice de Psihologie etc., din perspectiva contextului, tipului de date, structurii și produsului final (Faller Everson, 2003). Expertizele se realizează, de regulă, în cazuri complexe și specializate, în care sunt implicate părți aflate în diferite tipuri de conflicte. Decidenții sunt nespecialiști în domeniul psihologiei, iar raportul trebuie să le ofere informații și argumente solide, formulate într-un mod accesibil, care să le fie utile în luarea hotărârilor. Având în vedere impactul acestor decizii, rapoartele trebuie să prezinte cu claritate demersul întreprins, procedurile utilizate pentru culegerea datelor, dovezile și raționamentele care stau la baza concluziilor. Nu în ultimul rând, aceste rapoarte sunt supuse reexaminărilor și criticii și, prin urmare, obiecțiunile la rapoartele de expertiză trebuie anticipate.

(2) În redactarea raportului de expertiză, psihologul respectă următoarele standarde:

- a) utilizează o structură logică și ușor de urmărit a raportului de evaluare/expertiză;
- b) precizează scopul raportului, solicitantul expertizei sau evaluării, data la care s-a primit solicitarea sau dispoziția organului judiciar, după caz, data la care raportul trebuie depus;
- c) oferă datele de identificare ale psihologului care efectuează expertiza/evaluarea (specialitatea, treapta de specializare, codul de parafă și numărul curent din Registrul experților psihologi). Oferă informațiile de identificare ale persoanelor evaluate, datele la care au avut loc ședințele de evaluare și durata acestora;
- d) precizează toate sursele de informații utilizate (documente, declarații scrise sau verbale ale altor specialiști etc.);
- e) precizează obiectivele evaluării și întrebările la care evaluatorul trebuie să răspundă;
- f) precizează clar, specific și complet metodologia utilizată, precum și, atunci când este cazul, dreptul de utilizare a acesteia (licența de utilizare). Descrie cu acuratețe rezultatele obținute de persoanele expertizate la probele aplicate (de exemplu, scoruri la testele psihologice și/sau interpretarea acestora);
- g) precizează observațiile, constatările, rezultatele pe care se fundamentează afirmațiile din raport, stabilește conexiunile și specifică raționamentele profesionale care leagă datele de concluzii;
- h) atunci când descrie evenimente, comportamente sau caracteristici ale persoanelor examinate, include, ori de câte ori este posibil, mai multe surse de informații. Atribue informațiile surselor din sau de la care provin;
- i) atunci când utilizează informații relatate de persoana evaluată, le coroborează cu date provenite din alte surse pentru a formula o opinie. Evită să se bazeze exclusiv pe o singură sursă de informații;
- j) sintetizează informațiile psihologice relevante din perspectiva obiectivelor și evită încărcarea raportului cu date nerelevante pentru obiectivele raportului;
- k) oferă argumente pentru concluzii și recomandări;
- l) precizează limitele concluziilor sau opiniilor exprimate, derivate din tipul instrumentelor de evaluare și caracteristicile psihometrice ale acestora, din gradul și modul de implicare a persoanelor participante la demers, din gradul de acces la alte surse de informații, documente, înscrisuri sau probe necesare fundamentării opiniilor de specialitate sau din orice alți factori care pot afecta validitatea evaluării. Atunci când accesul la anumite informații relevante pentru a răspunde obiectivelor evaluării a fost imposibil sau limitat, precizează demersurile întreprinse pentru obținerea acestor date și impactul pe care lipsa acestor informații îl are asupra concluziilor;
- m) dacă este cazul, ia în considerare și explică datele și opiniile alternative sau care par contradictorii în raport cu concluziile și opiniile formulate;

- n) dacă este cazul, identifică în mod activ factorii care ar fi putut afecta validitatea evaluării și explicitează în raport modul în care a redus influența acestora asupra concluziilor și opiniilor de specialitate;
- o) utilizează un limbaj accesibil nespecialiștilor și evită jargonul;
- p) acordă atenție calității redactării raportului, corectitudinii exprimării sub raport gramatical și stilistic, evitând exprimările tendențioase, peiorative, neglijente sau colocviale și erorile de tehnoredactare.

Articolul 5

Răspunderi și sancțiuni

(1) Neefectuarea expertizei din cauze imputabile sau efectuarea acesteia cu nerespectarea dispozițiilor legale, a prevederilor codului deontologic al profesiei de psiholog cu drept de liberă practică sau a standardelor pentru activitatea de expertiză psihologică atrage, după caz, răspunderea disciplinară, administrativă, civilă sau penală a psihologului vinovat.

(2) Psihologii înscrși în Registrul experților psihologi au obligația să notifice Colegiul Psihologilor din România, în termen de 30 de zile de la luarea la cunoștință, orice schimbare a datelor comunicate la momentul luării în evidență. Nerespectarea obligației de notificare atrage răspunderea disciplinară a celui vinovat.

(3) În situația condamnării definitive pentru săvârșirea unei infracțiuni intenționate, de natură să aducă atingere prestigiului profesiei, se dispune din oficiu radierea psihologului din Registrul experților psihologi.

Articolul 6

Structura raportului de expertiză

(1) Se recomandă ca raportul de expertiză să conțină o parte introductivă, o parte expozitivă și concluzii.

(2) Partea introductivă a raportului de expertiză cuprinde:

- a) organul judiciar care a dispus efectuarea expertizei judiciare sau beneficiarul care a solicitat evaluarea sau expertiza extrajudiciară, dispoziția organului judiciar, respectiv contractul de prestări servicii psihologice în baza căruia se efectuează evaluarea sau expertiza psihologică;
- b) data când s-a dispus sau s-a solicitat efectuarea expertizei;
- c) numele și prenumele psihologului care întocmește expertiza și calificările acestuia;
- d) obiectivele evaluării și întrebările la care specialistul sau expertul urmează să răspundă;
- e) data sau intervalul de timp în care a fost efectuată expertiza;
- f) data sau intervalul de timp necesar întocmirii raportului de expertiză;

- g) sursele de informație pe baza cărora expertiza a fost efectuată (dosarul cauzei, date obținute prin interviuri, instrumente psihodiagnostice, depoziții, declarații, documente medicale, documente școlare, acte și înscrisuri emise de organe judiciare sau alte instituții etc.), interviuri cu alte persoane (membri de familie, personal medical, personal din poliție, penitenciar etc.), resurse bibliografice utilizate (după caz);
- h) aducerea la cunoștința persoanelor evaluate a drepturilor lor cu privire la participarea la expertiză;
- i) consemnarea participării experților desemnați de părți cu încuviințarea solicitantului (poliție, parchet, instanță de judecată);
- j) precizarea actelor normative de referință pentru cazul respectiv;
- k) precizarea bibliografiei utilizate.

(3) În partea expozitivă a raportului de expertiză sunt descrise:

- a) etapele și procedurile de efectuare a expertizei;
- b) metodele, instrumentele și abordările utilizate;
- c) modul și măsura în care persoanele implicate au participat la evaluare;
- c) datele și informațiile obținute, cu relevanță psihologică pentru obiectivele expertizei.

(4) În concluziile raportului de expertiză se interpretează informațiile obținute și se răspunde la obiectivele stabilite de organele judiciare sau de beneficiar, se formulează orice alte precizări sau constatări rezultate din efectuarea expertizei în legătură cu obiectivele acestora și se fac recomandări, după caz.

Articolul 7

Expertul parte

(1) La efectuarea expertizei pot participa, pe lângă expertul desemnat de organul judiciar, experți aleși de părți și încuviințați de organul judiciar, având calitate de consilieri ai părților, dacă prin lege nu se dispune altfel.

(2) Calitatea de consilier al părților presupune ca psihologul expert parte să vegheze la maniera în care se administrează interviurile, testele psihologice etc., să formuleze propriile întrebări și observații către părțile expertizate.

(3) Implicarea în toate aceste activități a expertului parte asigură un cadru obiectiv pentru realizarea unui raport propriu în care sunt trecute opinii de specialitate avizate. (4) În acest sens, se impune respectarea următoarelor cerințe:

- a) expertul parte își va ghida activitatea după principiul imparțialității, acesta nefiind prevăzut în legislație pentru a apăra interesele părții care l-a solicitat și al cărui onorariu este plătit separat;
- b) expertul parte nu se găsește în alte situații care ar putea afecta imparțialitatea, obiectivitatea și validitatea demersului. În cazul în care expertul parte se află în situație de incompatibilitate, conflict de interese sau roluri multiple sau există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea, obiectivitatea și validitatea demersului ar putea fi afectate, acesta se va abține și va transmite refuzul de a efectua lucrarea;
- c) expertul parte este contactat de expertul psiholog desemnat cu cel puțin 10 zile lucrătoare înainte de prima întâlnire de evaluare a părților pentru care este dispusă expertiza/evaluarea psihologică;
- d) relația dintre experți trebuie să fie colegială, bazată pe respect și colaborare;
- e) o întâlnire preliminară va avea loc între psihologul expert desemnat și expertul parte pentru a discuta metodologia expertizei/evaluării (interviuri, chestionare/teste psihologice, informații colaterale etc.). În cazul în care expertul parte consideră că pentru atingerea obiectivelor expertizei/evaluării ar trebui să se utilizeze și alte instrumente, va discuta cu psihologul expert posibilitatea integrării acestor instrumente în procedura expertală;
- f) pe parcursul procedurilor de expertizare/evaluare, psihologul expert desemnat va conduce interviurile, va aplica chestionare/teste psihologice și va contacta alți specialiști/ persoane care pot oferi informații relevante pentru conținutul expertizei/evaluării. Toate informațiile obținute în cadrul expertizei/evaluării vor fi puse la dispoziția expertului parte, în copie;
- g) expertul parte poate asista la toate activitățile de expertizare/evaluare, poate formula întrebări și observații, fără a disturba aceste activități. Dacă este cazul, el poate adresa persoanelor evaluate întrebări suplimentare, dar numai la sfârșitul sesiunilor de expertizare/evaluare;
- h) expertul parte trebuie să consulte documentele din dosar, relevante pentru obiectivele expertizei;
- i) expertul parte va redacta un raport de expertiză/evaluare, semnat, ștampilat și timbrat (conform recomandărilor precizate la art. 4), conținând opiniile de specialitate formulate în raport cu obiectivele definite de solicitantul expertizei, pe care îl va transmite acestuia (poliție, parchet, instanță de judecată);
- j) expertul parte își argumentează opiniile de specialitate în mod obiectiv și independent;
- k) rolul psihologului expert parte implică și respectarea cu strictețe a standardelor etice ale profesiei de psiholog. În acest sens, rolul expertului parte nu este acela de a analiza și critica conținutul raportului de expertiză întocmit de expertul psiholog desemnat de organul judiciar. Expertul parte va păstra constant o atitudine colegială, imparțială și de respect.